

УДК 342.95:35.08(477)(4)

DOI 10.36919/3041-1149(Print).10.2025.58-64

А. М. Соцька,*доктор юридичних наук,
радник Голови національної асамблеї
осіб з інвалідністю України**(на громадських засадах)**email: kutsa_alla_85@ukr.net***ORCID 0000-0002-6633-9192;****П. Ю. Кравчук,***кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права,**ПВНЗ «Європейський університет»**email: petro.kravchuk@e-u.edu.ua***ORCID 0000-0003-4246-974X**

РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті досліджено теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання державної служби в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. Проаналізовано сутність адміністративно-правового регулювання державної служби як цілеспрямованої діяльності держави щодо встановлення, впорядкування та забезпечення реалізації правового режиму державної служби через систему адміністративно-правових норм, принципів і організаційно-правових механізмів.

Здійснено періодизацію розвитку адміністративно-правового регулювання державної служби в Україні, виокремлено три основні етапи: формування базових засад національної системи після здобуття незалежності (1991–1993 рр.), становлення системного нормативного регулювання на основі Закону 1993 року (1993–2015 рр.) та модернізація, відповідно до європейських стандартів, на основі Закону 2015 року. Особливу увагу приділено аналізу Закону України від 10 грудня 2015 року «Про державну службу» як переломного моменту в процесі європеїзації національної системи державної служби.

Розкрито ключові новації законодавства 2015 року, зокрема запровадження відкритого конкурсного відбору на державну службу, системи управління людськими ресурсами та принципу політичної нейтральності державних службовців. Виявлено проблеми практичної реалізації конкурсних процедур, охоплюючи можливість зловживань, недостатню кваліфікацію членів конкурсних комісій і складність процедур для кандидатів.

Обґрунтовано потребу в системному переосмисленні управлінських практик та їхньої адаптації до цінностей і принципів Європейського Союзу з урахуванням національних традицій та особливостей. Доведено, що формування потужного інституційного механізму є ключовою умовою успішності євроінтеграційного курсу України, що потребує комплексних реформ у сфері стратегічного планування, вироблення державної політики, модернізації державної служби та формування систем доброчесності в державному секторі.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, державна служба, євроінтеграція, європейські стандарти, конкурсний відбір, політична нейтральність, управління людськими ресурсами, професіоналізм, інституційна спроможність, доброчесність.

Постановка проблеми та її актуальність. Трансформація системи державної служби в Україні становить один із найважливіших напрямів реформування публічного адміністрування в умовах євроінтеграційних процесів. Варто зазначити, що підписання 2014 року Угоди про

асоціацію між Україною та Європейським Союзом [8] визначило стратегічний вектор модернізації вітчизняної системи державного управління відповідно до європейських стандартів і принципів належного врядування. Окремо потрібно наголосити, що євроінтеграція передбачає не лише політичне та економічне зближення, а й глибоку інституційну трансформацію, центральним елементом якої є професіоналізація державної служби.

Актуальність дослідження адміністративно-правового регулювання державної служби зумовлена кількома чинниками. Ключовою є потреба в приведенні національного законодавства у відповідність із принципами та стандартами Європейського Союзу, зокрема принципами професіоналізму, політичної нейтральності, прозорості та підзвітності державних службовців, становить один із ключових аспектів. Не менш важливим є попит у створенні ефективної системи управління людськими ресурсами в публічному секторі, яка б забезпечувала залучення та утримання кваліфікованих кадрів. Також окремої уваги заслуговує потреба в подоланні корупційних ризиків і забезпеченні доброчесності на державній службі, що є критично важливим для набуття Україною членства в Європейському Союзі.

Сучасний стан державної служби в Україні характеризується перехідними процесами, пов'язаними з імплементацією нового законодавства, зокрема Закону України від 2015 року «Про державну службу» [4], який ознаменував початок комплексної реформи. Однак практика застосування нових правових норм виявляє численні проблеми, які потребують наукового осмислення та вироблення рекомендацій щодо їх вирішення. Також окремо варто наголосити, що повномасштабна збройна агресія росії проти України додала нових викликів для функціонування державної служби, підкресливши потребу в забезпеченні її стійкості та ефективності навіть в екстремальних умовах.

Адміністративно-правове регулювання державної служби охоплює широкий спектр відносин, пов'язаних із вступом на державну службу, проходженням служби, припиненням державно-службових відносин, правами та обов'язками державних службовців, їхнім соціальним забезпеченням і відповідальністю. На наше переконання, ефективність цього регулювання безпосередньо впливає на якість надання адміністративних послуг населенню, реалізацію державної політики в різних сферах і загальну спроможність держави виконувати свої функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адміністративно-правового регулювання державної служби в контексті євроінтеграційних процесів привертає увагу багатьох вітчизняних науковців, які досліджують різноманітні аспекти цієї проблематики.

Концептуальні засади адміністративно-правового регулювання державної служби розглядаються в працях В. Савіцької, яка визначає його як сукупність адміністративно-правових норм та інших правових засобів, що закріплюють, впорядковують і охороняють відносини у сфері державної служби. О. Скакун досліджує правове регулювання як державну діяльність щодо упорядкування суспільних відносин за допомогою права та системи правових засобів, їхнього юридичного закріплення, охорони та розвитку.

Особливості реформування державної служби, відповідно до європейських стандартів, аналізує О. Когут, яка підкреслює, що Закон України від 2015 року «Про державну службу» став ключовим чинником формування якісно нового інституційного середовища та заклав фундаментальні передумови для наближення національної моделі до європейських стандартів через впровадження принципів професіоналізму, прозорості та ефективності.

Принцип політичної нейтральності державних службовців досліджується С. Федчишиним, який, аналізуючи практику Європейського суду з прав людини, обґрунтовує потребу в дотриманні державними службовцями політичної нейтральності та лояльності до демократичних інститутів держави як критерію розмежування між політичними діячами й професійними урядовцями.

Інституційні аспекти європейської інтеграції у сфері державного управління розробляють В. Сиченко та М. Лукашук, які наголошують на потребі у формуванні потужного інституційного механізму як ключового чинника європейської інтеграції України відповідно до Принципів державного управління, що потребує комплексних реформ у сфері стратегічного планування, вироблення державної політики, модернізації державної служби та формування систем доброчесності в державному секторі.

Процес європеїзації вітчизняної системи державного управління аналізують К. Нестеренко та М. Богатирьова, які обґрунтовують багатофакторний характер цього процесу, зумовлений впливом діяльності європейських інституцій, норм наднаціонального законодавства, соціально-психологічних установок, цінностей, історичних і культурних традицій, а також досвіду євроінтеграції інших країн, підкреслюючи водночас потребу в реалізації ключових принципів європейської інтеграції відповідно до демократичних цінностей суспільства.

Попри значний обсяг уже напрацьованих наукових досліджень, подальшого опрацювання потребують питання практичної реалізації європейських стандартів у національній системі державної служби, удосконалення механізмів забезпечення результативності конкурсних процедур, а також пошуку ефективних способів модернізації системи управління людськими ресурсами в державній службі з урахуванням сучасних викликів.

Метою дослідження є всебічне аналізування еволюції адміністративно-правового регулювання державної служби в Україні в умовах євроінтеграції, визначення ключових тенденцій і проблем, а також окреслення перспектив поліпшення правового забезпечення функціонування інституту державної служби відповідно до європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання державної служби становлять ключову основу для розуміння її природи, структури та функціонального призначення в системі публічного управління. Саме вони формують методологічну платформу для дослідження специфіки правового й інституційного забезпечення державної служби в умовах євроінтеграційного курсу України. У науковій доктрині зміст поняття адміністративно-правового регулювання визначається неоднозначно, що обумовлює потребу в систематизації існуючих підходів і виробленні узагальненого, концептуально виваженого визначення.

Так, В. Савіцька трактує адміністративно-правове регулювання державної служби як комплекс адміністративно-правових норм та інших правових інструментів, які встановлюють, впорядковують і захищають відносини, пов'язані зі вступом на державну службу, її проходженням та припиненням [5, с. 123]. Зі свого боку О. Скакун розглядає правове регулювання як здійснювану державою за допомогою права та системи правових засобів діяльність, спрямовану на впорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону й розвиток [7, с. 448].

Узагальнюючи наведені наукові позиції, доцільно зазначити, що адміністративно-правове регулювання державної служби, на нашу думку, варто розуміти як цілеспрямовану діяльність держави щодо встановлення, впорядкування та забезпечення реалізації правового режиму державної служби через застосування системи адміністративно-правових норм, принципів і організаційно-правових механізмів, які забезпечують її професійну, ефективну та підзвітну діяльність.

Розвиток адміністративно-правового регулювання державної служби в Україні пройшов кілька важливих етапів, кожен з яких відображає трансформацію державного апарату відповідно до соціальних, політичних та інтеграційних викликів.

Перший етап (1991–1993 рр.) пов'язаний із формуванням базових засад національної системи державної служби після здобуття незалежності. У цей період відбувалося становлення основ нормативного регулювання, значною мірою заснованого на радянській адміністративній традиції, але з використанням елементів демократизації державного управління.

Другий етап (1993–2015 рр.) розпочався з ухвалення Закону України від 1993 року «Про державну службу» [3], який став першим системним актом у цій сфері. Його численні редакції та зміни відображали тривалу спробу модернізації державної служби в умовах становлення ринкової економіки, а також формування демократичних інститутів. У цей період закладалися основи структурної диференціації посад, впроваджувалися елементи професіоналізації, однак зберігалися проблеми політичної залежності, непрозорості добору кадрів і відсутності чітких механізмів оцінювання.

Третій етап (від 2015 р. і дотепер) пов'язаний з ухваленням нового Закону України від 10 грудня 2015 року «Про державну службу» [4], який визначив курс на європейську модель державної служби. Саме цей законодавчий акт став ключовою точкою модернізації відповідно до Принципів державного управління SIGMA та загальноєвропейських цінностей.

На нашу думку, саме Закон України 2015 року втілює ряд принципово важливих новацій, що відповідають європейським стандартам. Зокрема, було запроваджено відкритий конкурсний відбір на державну службу, що передбачає обов'язкове оприлюднення вакансій, проведення тестування та конкурсу, забезпечення прозорості процедури відбору. Зі свого боку це дало змогу підвищити конкуренцію за посади державних службовців і створити можливості для залучення найбільш кваліфікованих кадрів. Водночас практика застосування конкурсних процедур виявила й певні проблеми, пов'язані з можливістю зловживань, недостатньою кваліфікацією членів конкурсних комісій, складністю процедур для кандидатів.

Підтвердженням висловлених нами тверджень є й позиція О. Когут, яка акцентує увагу на тому, що ухвалення Закону України 2015 року стало не просто етапною зміною в нормативному регулюванні, а й ключовим чинником формування якісно нового, сприятливого інституційного середовища. На її думку, саме цей законодавчий акт заклав фундаментальні передумови для наближення національної моделі державної служби до європейських стандартів, забезпечивши впровадження принципів професіоналізму, прозорості та ефективності в діяльності державних службовців [1, с. 102].

Важливою інновацією стало запровадження системи управління людськими ресурсами на державній службі, що охоплює планування людських ресурсів, добір персоналу, оцінювання результатів службової діяльності, професійне навчання, управління кар'єрою державних службовців. Ця система насамперед орієнтована на підвищення професіоналізму державних службовців та ефективності їхньої роботи.

Окремо потрібно наголосити на принципі політичної нейтральності державних службовців, який у чинному законодавстві закріплений як одна з основоположних гарантій професійності та неупередженості державної служби. Зміст цього принципу в статті 10 Закону України «Про державну службу» [4] передбачає обов'язок державних службовців здійснювати свої повноваження об'єктивно, незалежно від особистих політичних переконань чи уподобань. Закон прямо забороняє використовувати службове становище в політичних цілях, а також демонструвати публічну підтримку політичним партіям або їхнім представникам під час виконання службових обов'язків.

Водночас законодавець допускає можливість членства державних службовців у політичних партіях, за винятком окремих категорій посад, де підвищені вимоги до політичної нейтральності зумовлені характером здійснюваних повноважень. У цьому контексті слушною є позиція С. Федчишина, який, аналізуючи практику Європейського суду з прав людини, зазначає, що розмежування між політичними діячами та державними службовцями передбачає для останніх обов'язок дотримання політичної нейтральності та лояльності до демократичних інститутів держави [9, с. 69].

На нашу думку, в процесі інституційного наближення України до стандартів Європейського Союзу особливого значення набуває формування ефективної системи публічного управління, здатної забезпечити реалізацію євроінтеграційного курсу держави. Європейські підходи до державного управління передбачають не лише оновлення правових норм чи процедур, а й глибоку модернізацію управлінських інститутів, їх стратегічну спрямованість і здатність до забезпечення належної якості публічних послуг. У цьому контексті важливою умовою успішності реформ є створення інституційної спроможності, яка б відповідала європейським принципам, вимогам і практикам.

Саме на цьому акцентують увагу В. Сиченко та М. Лукашук, зазначаючи, що формування потужного інституційного механізму є ключовим чинником поступального руху України в напрямі європейської інтеграції відповідно до Принципів державного управління. Вони вважають, що такий механізм потребуватиме комплексних реформ у сфері стратегічного планування та вироблення державної політики, що мають здійснюватися під керівництвом і координацією центральних органів виконавчої влади. Це зі свого боку сприятиме оптимізації організації державного управління, стимулюватиме модернізацію державної служби та забезпечуватиме формування надійних систем доброчесності в державному секторі [6, с. 90].

Також вважаємо за потрібне наголосити, що в контексті трансформації сучасної системи державного управління важливим напрямом постає її адаптація до європейських стандартів і принципів належного врядування. Україна, перебуваючи в процесі глибоких політико-правових змін, активно інтегрує європейські підходи до організації публічної влади, що вимагає комплексного врахування як зовнішніх, так і внутрішніх детермінант. Європеїзація державного управління не зводиться до формального запозичення норм чи інституційних моделей, а передбачає системне переосмислення управлінських практик, їх адаптацію до цінностей і принципів ЄС, а також узгодження з національними традиціями й особливостями.

У цьому контексті показовою є позиція К. Нестеренко та М. Богатирьової, які наголошують, що процес європеїзації вітчизняної системи державного управління зумовлюється впливом широкого спектру багатомірних зовнішніх і внутрішніх чинників. До них належать діяльність європейських інституцій, державні та секторні політики, норми наднаціонального законодавства, а також соціально-психологічні установки, цінності, правила, історичні та культурні традиції, крім того, досвід євроінтеграції інших країн. Науковці підкреслюють, що фундаментальною основою цього впливу мають виступати ключові принципи європейської інтеграції, реалізація яких спрямована на формування єдиного соціально-економічного простору й повинна здійснюватися згідно з демократичними цінностями суспільства [2, с. 62].

З огляду на це розвиток адміністративно-правового регулювання державної служби в Україні має здійснюватися відповідно до демократичних цінностей, принципів правової держави та вимог інтеграції до єдиного європейського простору.

Висновки. Отже, адміністративно-правове регулювання державної служби в Україні є ключовим чинником забезпечення ефективного функціонування системи публічного управління в умовах євроінтеграційних процесів. У процесі дослідження встановлено, що розвиток нормативно-правового регулювання державної служби пройшов три послідовні етапи: від формування базових засад після здобуття незалежності до системної модернізації відповідно до європейських стандартів. Закон України від 10 грудня 2015 року «Про державну службу» став переломним моментом у реформуванні національної системи державної служби, запровадивши відкритий конкурсний відбір, систему управління людськими ресурсами та принцип політичної нейтральності державних службовців. Водночас практика застосування нових правових норм виявила ряд проблем, пов'язаних із можливістю зловживань у конкурсних процедурах, недостатньою кваліфікацією членів комісій і складністю процедур для кандидатів. Потреба в подальшій трансформації системи державного управління вимагає системного переосмислення управлінських практик та їхньої адаптації до цінностей Європейського Союзу з урахуванням національних особливостей. Формування потужного інституційного механізму залишається ключовою умовою успішності євроінтеграційного курсу України. Подальші дослідження мають бути зосереджені на розробці конкретних механізмів імплементації європейських стандартів та оцінюванні ефективності впроваджених реформ у сфері державної служби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Когут О. Проблемні питання правового регулювання державної служби. *Університетські наукові записки*. 2016. № 3 (59). С. 101–111. URL : <https://old.univer.km.ua/visnyk/1564.pdf>
2. Нестеренко К., Богатирьова М. Реформування публічного управління в Україні у контексті євроінтеграції. *Lex portus*. 2019. № 6. URL : <https://doi.org/10.26886/2524-101x.6.2019.4>
3. Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 № 3723-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text>
4. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
5. Савіцька В. Державна служби в Україні як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2025. № 1. С. 119–123. URL : <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2025-1-19>

6. Сиченко В., Лукашук М. Трансформація державного управління в умовах глобальних та євроінтеграційних вимірах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 5. С. 89–94. URL : <https://doi.org/10.32782/tnu-2663-6468/2022.5/14>

7. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 4-те видання, стереотипне. Київ : Алерта, 2021. 528 с.

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

9. Федчишин С. Правообмеження державних службовців щодо партійної належності: окремі питання практики європейського суду з прав людини. *Незалежність України: права людини та національна безпека* : зб. матеріалів Третьої міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 28 квіт. 2023 р. С. 67–69. URL : <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/483/zbirnik-13062023.pdf#page=67>

REFERENCES

1. Kohut, O. (2016). Problemni pytannia pravovoho rehulivannia derzhavnoi sluzhby [Problematic issues of legal regulation of civil service]. *Universytetski naukovy zapysky*, No. 3 (59), 101–111. URL : <https://old.univer.km.ua/visnyk/1564.pdf> [in Ukrainian].

2. Nesterenko, K., & Bohatyrova, M. (2019). Reformuvannia publichnoho upravlinnia v Ukraini u konteksti yevrointehratsii [Reforming public administration in Ukraine in the context of European integration]. *Lex portus*, No. 6. URL : <https://doi.org/10.26886/2524-101x.6.2019.4> [in Ukrainian].

3. Law of Ukraine on Civil Service dated 16.12.1993 No. 3723-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text> [in Ukrainian].

4. Law of Ukraine on Civil Service dated 10.12.2015 No. 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukrainian].

5. Savitska, V. (2025). Derzhavna sluzhby v Ukraini yak ob'ekt administratyvno-pravovoho rehulivannia [Civil service in Ukraine as an object of administrative and legal regulation]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii*, No. 1, 119–123. URL : <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2025-1-19> [in Ukrainian].

6. Skakun, O. F. (2021). Teoriia prava i derzhavy [Theory of law and state]. 4th ed. Alerta [in Ukrainian].

7. Sychenko, V., & Lukashuk, M. (2022). Transformatsiia derzhavnoho upravlinnia v umovakh hlobalnykh ta yevrointehratsiinykh vymirakh [Transformation of public administration in the conditions of global and European integration dimensions]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Publichne upravlinnia ta administruvannia*, No. 5, 89–94. URL : <https://doi.org/10.32782/tnu-2663-6468/2022.5/14> [in Ukrainian].

8. Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part, of 27.06.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].

9. Fedchyshyn, S. (2023). Pravoobmezhennia derzhavnykh sluzhbovtziv shchodo partiinoï nalezhnosti: okremi pytannia praktyky yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Legal restrictions of civil servants regarding party affiliation: specific issues of the European Court of Human Rights practice]. In *Nezalezhnist Ukrainy: prava liudyny ta natsionalna bezpeka* : zbirnyk materialiv Tretoi mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii. 67–69. URL : <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/483/zbirnik-13062023.pdf#page=67> [in Ukrainian].

A. M. Sotska, P. Yu. Kravchuk. DEVELOPMENT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF CIVIL SERVICE IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The article examines the theoretical and legal foundations of administrative and legal regulation of civil service in Ukraine in the context of European integration processes. The essence of administrative and legal regulation of civil service is analyzed as a purposeful activity of the state

aimed at establishing, organizing and ensuring the implementation of the legal regime of civil service through a system of administrative and legal norms, principles and organizational and legal mechanisms.

The periodization of the development of administrative and legal regulation of civil service in Ukraine has been carried out, identifying three main stages: formation of basic principles of the national system after independence (1991–1993), establishment of systematic normative regulation based on the Law of 1993 (1993–2015), and modernization in accordance with European standards based on the Law of 2015. Particular attention is paid to the analysis of the Law of Ukraine «On Civil Service» of December 10, 2015, as a turning point in the process of Europeanization of the national civil service system.

The key innovations of the 2015 legislation are revealed, including the introduction of open competitive selection for civil service, human resource management system, and the principle of political neutrality of civil servants. Problems of practical implementation of competitive procedures have been identified, including the possibility of abuse, insufficient qualification of competition commission members, and complexity of procedures for candidates.

The necessity of systematic rethinking of management practices and their adaptation to the values and principles of the European Union, taking into account national traditions and peculiarities, is substantiated. It has been proven that the formation of a powerful institutional mechanism is a key condition for the success of Ukraine's European integration course, which requires comprehensive reforms in the field of strategic planning, state policy development, civil service modernization, and formation of integrity systems in the public sector.

Keywords: administrative and legal regulation, civil service, European integration, European standards, competitive selection, political neutrality, human resource management, professionalism, institutional capacity, integrity.